

Colm Tóibín Narrador irlandès

“Catalunya és

Una incursió en un moment traumàtic d'una família del Pirineu català de la postguerra • Això és 'Un llarg hivern', una narració de l'irlandès Colm Tóibín, que acaba de publicar La Campana • Per: Matilde V. Alsina • Foto: Francesc Melcion

Ha publicat aquí *Un llarg hivern* com a narració solta i a Anglaterra dins del recull *Mothers and Sons*...

Quan el vaig escriure tenia la intenció que es publicués allà igual que aquí, però els editors van decidir integrar-lo dins *Mothers and Sons*. Era difícil fer-ne un llibre, perquè *Un llarg hivern* està entre la novel·la i el conte. Vaig pensar a ampliar-lo, amb les vivències de l'altre germà a la mili, però ho vaig descartar. El que sí que tenia clar és que s'havia d'acabar amb un final dràstic. S'havia de tallar la història en sec perquè així el lector es pogués imaginar el que venia després.

Tots els contes de *Mothers and Sons* s'acaben així. Per què?

Hemingway ho feia molt, això de deixar imaginar el lector, deixar-lo deduir què passa després. Ha llegit el conte sobre el capellà i la seva mare? A Irlanda els escriptors acostumen a anar a festivals a llegir les seves obres, cosa que aquí no es fa gaire. Últimament he llegit aquesta història en un seguit de festivals, i després de la lectura, tothom em preguntava, molt preocupat: “Ha passat això dins la teva família?”, i els havia de dir que només era ficció.

Com és que va acabar a Barcelona i aprenent català?

El primer cop que vaig venir, tenia vint anys, va ser el setembre del 1975. Vaig tornar el setembre següent i l'ambient era molt diferent: les manifestacions, les pintades a les parets, el diari AVUI... eren en català. Era una època de gran pujada del nacionalisme. Feia classes a la Dublin School, que ens va proposar fer classes de català per als professors, perquè entenguéssim el que estava passant al país. Toni Strubell i el poeta Lluís Urpinell eren els professors i per a mi, que parlava molt malament el castellà, va ser un canvi enorme: després d'un mes o dos, diccionaris amunt i avall, m'enteni una mica i jo també els entenia. Sabia que volia dir “fot el camp”.

Ha anat tornant durant 30 anys, com veu l'estat del català?

Al Pallars tothom parla català. Barcelona és diferent, és una ciutat gran. Aquí hi ha dos idiomes, dues cultures, com a Irlanda. Al meu país no tant, perquè el gaèlic ha perdut molt. Potser aquí fa 25-30 anys hi havia un entusiasme i ara no tant. És normal. Però la ràdio, la televisió, l'escola són en català.

No li pot passar com al gaèlic?

No. El català és una llengua molt forta. El gaèlic ha passat de llengua majoritària a gairebé desaparèixer, però pensí per la població, l'any 1846, era de 8 milions i cinc anys després eren 4 milions. I era una llengua que només parlaven els pobres. Aquí els burgesos parlen català. Ara vaig molt al Liceu i mai hi he sentit paraules en castellà. Quan vaig venir per primer cop, la majoria de burgesos parlaven castellà, però ara no. Hi ha un món a Barcelona, molt ben assentat, que és català. Al Pallars és el castellà el que està en perill d'extinció. En tot cas,

estic una mica preocupat pel futur del castellà [riu].

¿Es coneix la cultura catalana fora de l'Estat espanyol?

Depèn. Molts joves vénen a Barcelona només per conèixer una ciutat espanyola, com podrien anar a Madrid o a Sevilla. Però Catalunya no té el mateix perfil de terrorisme del País Basc. Ha sigut molt més tranquil·la, per això no surt als diaris. La gent veu Catalunya com una zona més d'Espanya i quan arriba aquí s'adona que és diferent. I és una gran sorpresa quan descobreix aquesta diferència. Però la veritat és que Catalunya és un secret. A Londres i a Nova York no són conscients que Catalunya és tan diferent, i la seva cultura també.

L'hi pregunto perquè Catalunya és la convidada oficial a la Fira del Llibre de Frankfurt, i s'ha discutit molt sobre quins escriptors hi haurien de participar...

Allò de si Javier Cercas és un escriptor català o no. O Eduardo Mendoza... El millor seria relaxar-se amb aquest tema. Hi ha tanta gent en el món de l'art que té *afegits* en la seva identitat: per exemple, Salman Rushdie té passaport britànic, és del Pakistan, viu a Nova York i escriu en anglès. I hi ha tants escriptors així... Aquí també. Hi ha gent que és catalana i escriu en castellà. I què?

¿La llengua no és l'element de cultura primordial de cara a Frankfurt?

El públic que va a les convocatòries de Frankfurt és molt sofisticat. Fa vuit o nou anys Irlanda va ser la convidada, i era molt fàcil explicar-los, per exemple, el meu cas: que sóc irlandès però escric en anglès, per la història, perquè els meus pares i avis sempre parlaven anglès, etcètera. I això als visitants de Frankfurt els sembla molt bé perquè la història és molt recargolada.

¿Hi van enviar autors de les dues llengües?

Sí, i no va representar cap problema.

Els vam haver d'explicar que el nostre és un país complicat, com el vostre, i que hi ha dos idiomes...

Irlanda és un país sobirà, Catalunya no.

Jo estic més aviat a favor de la balcanització d'Espanya, sobretot amb la xarxa de l'AVE, que et permet anar a tot arreu ràpidament. Per a mi la balcanització d'Espanya és perfecta, però hi ha gent que no ho veu així. I no entenc això de València, Catalunya, Mallorca... quin és el problema? Si Ian Paisley s'ha acostat a Gerry Adams, es pot aconseguir tot, no?

Fa un any va presentar *The Master*, sobre Henry James. Com se li va acudir investigar aquest autor?

Estava cansat d'escriure sobre la família irlandesa. Havia acabat un llibre molt trist sobre la família irlandesa després d'un altre sobre la família irlandesa. Volia fer una cosa diferent i creia que la vida de Henry James era ambigua, interessant.

Després li van donar el premi IMPAC i, en canvi, l'han seleccionat dos cops per al Booker i no l'hi han donat. Per què?

Perquè sóc irlandès. És un premi anglès. Quan John Banville va guanyar el premi, aquella mateixa nit em va dir: “Saps què vol dir això, no? Perquè un irlandès només pot guanyar aquest premi cada deu anys. Roddy Doyle, fa deu anys, ara jo, tu hauràs d'esperar deu anys” [riu]. A més, el llibre d'Alan Hollinghurst sobre els anys de Thatcher a Anglaterra és molt bo.

Es fixa en famílies que passen moments traumàtics...

Als 12 anys va morir el meu pare però tenia un oncle i una tia amb setze fills, per això la família, sobretot l'extensa, és molt important per a mi. Perquè mai saps qui ets, però quan escrus, després de cinc llibres, tens una idea de les coses que t'interessen. I la família de Henry James també m'interessava molt. Pel que fa als moments traumàtics, és que has de trobar el

drama de la situació. Henry James deia “dramatitza, dramatitza”. Cal trobar un moment de tensió.

¿*Mothers and Sons* és el resultat del que ha après mentre escrivia *The Master*?

Sí. I també ho és no explicar més del que vols dir, deixar finals tallats en sec. Per exemple, el final de *Retrat d'una dama*, de James. No saps què farà, ella.

En el seu estil hi ha preocupació per la forma, amb un llenguatge despulat però molt poètic.

Sibelius. Mahler, no. Sibelius. Wagner, no. Sibelius. Schubert, sí. Beethoven, no.

Pensava que em parlaria de poetes no de compositors...

També hi ha alguns poetes. I Hemingway. Busco construir una frase, i que dins d'aquesta frase hi hagi una emoció però no sàpigues on és perquè està dins del ritme de la frase. Diuen que els meus llibres són molt difícils de traduir, perquè semblen molt simples però no ho són.

Jo estic més aviat

a favor de

la balcanització

d'Espanya, sobretot

amb la xarxa de l'AVE

Diuen que els meus

llibres són molt

difícils de traduir;

semblen molt simples,

però no ho són

s un secret”

El món perdut

Va venir a Barcelona després d'estudiar anglès i història a Dublín perquè no volia treballar de funcionari a Irlanda. Havia llegit llibres de George Orwell sobre la Guerra Civil, i havia parlat amb Pearse Hutchinson, poeta irlandès que parla català i ha traduït Josep Carner, però sobretot estava interessat pel que s'estava vivint al país arran de la mort de Franco. D'això fa més de trenta anys, però Colm Tóibín (Enniscorthy, 1955) ha anat tornant a Catalunya i ha escrit una vintena de llibres, dels quals s'han traduït aquí: *El brezo en llamas* (Anaya & Mario Muchnik), *Crònica de la noche* i *El sur* (Emecé), *Mala sangre* (Península), *El amor en tiempos oscuros* (Taurus), *El faro de Blackwater* i *The Master. Retrato del novelista adulto* (Edhasa), *Homenatge a Barcelona* (Columna) i, ara, *Un llarg hivern* (La Campana, que publicarà també *Mothers and Sons*, el recull que conté aquesta peça). Seleccionat dos cops per al Booker, la indagació sobre Henry James li ha representat l'IMPAC -premi que tenen Nobels com ara Grass, Pamuk i García Márquez- i descobrir que tancar-se a casa dos anys a escriure l'ha fet molt feliç. Fa uns mesos li va venir una idea sobre una noia que el 1951-52 viatja d'Irlanda a Brooklyn i després torna a Irlanda. És una història d'amor, bastant feliç, que es dirà *Brooklyn* i serà una mica més llarga que *Un llarg hivern*. Tóibín -que té una completíssima web www.colmtoibin.com- té tendència a ubicar les seves històries abans dels anys 60 perquè l'interessa molt el món perdut. "Recentment vaig haver d'anar a casa de la meva tia, a treure les coses. Era molt trist. Estava sol a la casa dels avis. Hi havia tot allò que, quan era nen, mai em deixaven tocar: una carta de la meva besàvia, unes fotos... Un món perdut".

